

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА – ЯК ОСНОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

Сідоров А. І.

НПП “Дністровський каньйон”; arkadiy.sidorov.00@mail.ru

Сідоров А. І. Екологічна освіта – як основа екологічної культури суспільства. У статті висвітлюється значення екологічної освіти та її вплив на зростання екологічної культури населення України, спрямоване на посідання гідного місця в світовому екологічному просторі.

Sidorov A. Environmental education as the basis of ecological culture of the society. The article highlights the importance of environmental education and its impact on the growth of ecological culture of the population of Ukraine directed to the possession of a rightful place in the global environmental space.

Негативний вплив людини на природне середовище з кожним роком стає все більшим, що приводить до глобальних змін на планеті. Разом з тим досвід окремих країн показує можливість покращення ситуації не тільки в окремих регіонах але і в цілому. Для цього потрібні фінансові і матеріальні ресурси, достатня екологічна культура населення, участь громадськості в природоохоронній діяльності [1, 5].

Економічне становище нашої держави є важким, очікувати на залучення значних коштів у вирішення екологічних проблем у найближчому часі не варто, тому вирішувати необхідно ті, які потребують менших затрат. Ті проблеми, про які ми хочемо наголосити надто важливі, щоб про них мовчати. Вкладаючи кошти у сортування, переробку сміття та утилізацію відходів, очищення каналізаційних стоків, маємо можливість досить швидко покращити загальний стан екології. Другий важливий напрямок – формування екологічної свідомості, культури, виховання та освіти. Без зосередження на цих завданнях очікувати в скорому часі позитивних змін в питанні ставлення людини до збереження навколишнього середовища не варто [2].

Одним із чинників екологічної культури є екологічна освіта. Американський еколог Н. Кузен писав: “Головна мета освіти – не підготувати молодих людей до кар’єри, а виховати у них пошану до життя”. Давньокитайський філософ Гуань-цзи висловився так: “Розраховуєш на рік – саджай рис. Розраховуєш на 10 років – саджай дерево. Розраховуєш на 100 років – освідчуй людей”. Тобто освіта має формувати людей з іншим світоглядом, іншими настроями, що вплине на ставлення людини до навколишнього середовища.

Освіта в Україні на порозі реформувань, вона має відповідати потребам часу. Найбільшим нашим лихом є невідповідність між тим чому ми вчимо молоде покоління і тим, що відбувається в реальному житті.

Сучасна концепція освіти в Україні проголошує тезу невід’ємності освіти і суспільства. В той же час хвижацьке відношення влади до природних ресурсів, використання їх для збагачення окремих олігархічних груп тривало усі роки незалежності з наростаючою інтенсивністю.

Екологічна освіта в Україні в цілому недостатньо ефективна. Головна причина – вона не зовсім вписується в ринкові стосунки. Більшість тих, хто створює матеріальні цінності та шукає способи збагатитися, керуються хибною фабулою – взяти негайно і як найбільше. Це швидко веде до загострення протиріч між суспільством і природою та гарантує незворотність негативних наслідків [6]. В основі споживацьке, руйнівне ставлення до традицій природокористування, скептичне ставлення до знань

з екології. Чого варте висловлювання, яке в минулому столітті ходило на теренах “єдиного та непорушного” Союзу – “...ми не маємо чекати милості від природи, взяти від неї все, що нам необхідно – наше завдання” [3]. Екологічна освіта впливає на рівень екологічної свідомості та культури, дає можливість людині зважити, оцінити своє втручання в навколишнє середовище, спрогнозувати можливі наслідки для майбутнього і виробити модель поведінки. Важливо те, що екологічна освіта та культура допоможе підказати можливі шляхи попередження екологічної кризи. Людство має будувати освітній процес враховуючи загрози для довкілля, формувати суспільство високої екологічної культури.

Екологічна культура, на чому наголошує Крисаченко В.С., є прямим наслідком ефективної екологічної освіти і повинна сприяти використанню навколишнього середовища відповідно до розумних потреб людини [2]. Екологічна освіта мусить мати прикладний характер, визначати відношення людини не тільки до довкілля, але і до людини. В цьому контексті має право на існування концепція “виховання на природі”, до якої звертались вчені-педагоги різних епох, такі як Я. Коменський, В. Сухомлинський та інші.

Екологічна освіта, для формування суспільства високої екологічної культури має:

- бути тривалою, охоплювати всі стадії освіти;
- розглядати навколишнє середовище в усіх можливих аспектах в тому числі політичному, моральному, естетичному;
- тлумачити необхідність місцевого, національного, міжнародного співробітництва;
- зосереджуватися на поточних і можливих ситуаціях в навколишньому середовищі;
- формувати суспільство, люди в якому економно використовують природні ресурси для задоволення своїх потреб та шукають шляхи їх послідовного зменшення їх використання;
- надавати населенню можливість впливати на ситуацію в навколишньому середовищі шляхом участі у прийнятті рішень.

Не варто відкидати вплив на поведінку людини в навколишньому середовищі, на її екологічну культуру спадкових факторів. Цікавою в цьому плані є праця “Психологія натовпу”, у якій Густав Лебон писав: “Перше і, ймовірно, найважливіше, – вплив предків; друге – вплив безпосередньо батьків; третє, яке звикло рахують найпотужнішим і яке, як не дивно, є найслабкішим, – вплив вуличного середовища” [3]. Іншими словами – інформація, яка закладена в генах має беззаперечний вплив на поведінку людини не залежно від того в чому вона проявляється. Створене в розвинутих країнах, зокрема відношення до довкілля, є надбанням декількох поколінь. Маємо пройти цей шлях.

Концепція екологічної освіти, формування у суспільства екологічної культури має бути переведена на державний щабель, стати документом державної ваги. В іншому випадку нас чекає ще більше загострення кризових явищ в екології. Відомий дослідник морів та океанів, еколог по суті, Жак Ів Кусто писав – “Природу занепасти не можна, можна лише загинути разом із нею”. Прикладів негативного впливу людини на довкілля багато. В останні десятиріччя людина послідовно вводила у навколишнє середовище не властиві їй речовини, з якими вона не має засобів боротьби. На одного жителя України припадає 160 кг токсичних відходів, 120 м³ забруднених стічних вод, забруднено радіонуклідами 12% орних земель, смертність перевищує народжуваність з 1991 року. Екологічна культура – альтернатива людству вижити, тому необхідно охопити всі верстви населення екологічною освітою, готувати фахівців з екології для всіх галузей виробництва, формувати та виховувати в суспільстві високу екологічну свідомість.

Основними проблемами в питанні екологічної освіти є недостатність знань про механізми функціонування біосфери та відсутність кваліфікованих кадрів.

Модель екологічної освіти має бути спрямована на:

– підвищення екологічної культури всіх верств населення;

– підвищення ролі екологічної освіти в питаннях збереження довкілля.

Має переконати суспільство, що природні багатства не безмежні, залучити до формування екологічної культури висококваліфікованих фахівців екологів.

Україна, маючи потужний людський і природний потенціал, здатна і повинна посісти гідне місце в світовому екологічному просторі. Для цього необхідно продовжити вдосконалювати концепцію екологічної освіти, культури та визначити додаткові напрямки оптимізації екологічної освіти [4].

1. Білявський Г.О., Фурдуй Р.С., Костіков І.Ю. Основи екологічних знань. – К.: Либідь, 2000. – 335 с.
2. Крисаченко В.С. Екологічна культура / Теорія і практика/ – К.: Заповіт, 1996. – 352 с.
3. Лебон Г. Психологія толп. – М., 1998. – 416 с.
4. Пріоритети національної стратегії збалансованого (сталого) розвитку України: погляд НУО. – К., 2003.
5. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16 липня 1992 р. (Відомості Верховної Ради України) – 1992. – № 34.
6. Швиденко А.Й., Руденко В.П., Євдокименко В.К. Екологічні основи природокористування. – К., 1999. – 200 с.

УДК 504.03(477.840)

ЕКОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ ЯК УМОВА СТАНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СУСПІЛЬСТВА (РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ТА м. ТЕРНОПОЛЯ)

Чеболда І. Ю.

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка;
chebik.i@mail.ru

Чеболда І. Ю. Екологічна свідомість як умова становлення екологічного суспільства (результати опитування населення Тернопільського району та м. Тернополя). У статті викладені теоретичний і методологічний аналіз понять “екологічна свідомість”, “екологічна освіта”; проведено аналіз соціологічного опитування як методу визначення рівня екологічної свідомості суспільства; запропонована екопросвітницька та ековиховна робота як шлях до підвищення рівня екологічної свідомості суспільства.

Chebolda I. Y. Ecological consciousness as a condition of ecological society formation (the results of Ternopil region and Ternopil city populations survey). The article presents a theoretical and methodological analysis of the concepts “ecological consciousness”, “ecological education”; sociological survey is analyzed as a method of determining the level of ecological consciousness of the society;eco-instructiveand eco-educational work is suggested as a way to increase the level of ecological consciousness of the society.

На сучасному етапі розвитку цивілізації суперечності між суспільством і природою вимагають найшвидшого теоретичного і практичного вирішення. Людство знаходиться в глухому куті, і якщо не буде знайдено й реалізовано найоптимальніший вихід з нього, загибель суспільства і колапс біосфери настануть із невідворотною закономірністю [1]. Час, що залишився, слід витратити вже не на роздуми, а на прийняття рішень та конкретні дії.